

CEMAATLE NAMAZ ALLAH'A BİRLİKTE YÖNELİŞ

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ يَتَعَاهَدُ
الْمَسْجِدَ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْإِيمَانِ» فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: ﴿أَنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ
اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ﴾ الْآيَةَ

Ebû Saïd (el-Hudrî) tarafından rivayet edildiğine göre,
Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“Bir kişinin sürekli mescide gittiğini görürseniz onun imanına şahit olun!
Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurur: ‘Allah’ın mescitlerini, ancak Allah’a ve âhiret
gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah’tan başkasından
korkmayan kimseler imar eder...”

(Tevbe, 9/18; T2617 Tirmizî, İmân, 8; İM802 İbn Mâce, Mesâcid, 19)

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةَ الْفَدْيِ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً.»

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «حِينَ يَخْرُجُ الرَّجُلُ مِنْ بَيْتِهِ إِلَى مَسْجِدِهِ، فَرَجُلٌ تُكْتَبُ حَسَنَةٌ وَرَجُلٌ تَمْحُو سَيِّئَةٌ.»

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَمْسَحُ مَنَاكِبَنَا فِي الصَّلَاةِ وَيَقُولُ: «اسْتَوْوَا وَلَا تَخْتَلِفُوا، فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ...»

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُ نُزْلَهُ مِنَ الْجَنَّةِ كُلَّمَا غَدَا أَوْ رَاحَ.»

Abdullah b. Ömer'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletlidir.”*

(B645 Buhârî, Ezân, 30; M1477 Müslim, Mesâcid, 249)

Ebû Hüreyre'nin bildirdiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Bir kimse camiye gitme niyetiyle evinden çıktığında, attığı bir adımla kendisine bir sevap yazılır, diğer adımıyla bir günahı silinir.”*

(N706 Nesâî, Mesâcid, 14; HM8240 İbn Hanbel, II, 320)

Ebû Mes'ûd anlatıyor: “Resûlullah (sav) namazda omuzlarımıza dokunur ve şöyle derdi: *‘Düzgün durun, karışık durmayın ki kalpleriniz de karmakarışık olmasın!..’*”

(M972 Müslim, Salât, 122)

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Her kim sabah akşam mescide giderse, her sabah ve akşam gidişinde Allah ona cennette bir yer hazırlar.”*

(B662 Buhârî, Ezân, 37; M1524 Müslim, Mesâcid, 285)

Veda haccındaki hutbesinde Kutlu Nebî, âdeta ümmetiyle vedalaşarak bu dünyadan ayrılma vaktinin yaklaştığının işaretlerini vermişti. Nitekim Veda haccından döndükten kısa bir süre sonra da rahatsızlanmıştı. Artık Hz. Resûl'ün son günleriydi. Ancak hastalığına rağmen mescide çıkıp cemaatle namaz kılmaya büyük önem veriyor, ashâbına namaz kıldırma devâm ediyordu. Ta ki perşembe günü¹ yatsı vakti ezan okunmuş, cemaat toplanmış ama Rasul-i Ekrem mescide gelmemişti. Herkes onu bekliyordu. O ise bu esnada, “*Cemaat namazı kıldı mı?*” diye sordu. Daha kılmamışlardı. O gelmeden de başlamayı düşünmüyorlardı. Hz. Peygamber rahatlamak için vücudunu yıkadı ve kalkmaya çalıştı ama kalkamadı. Bayılmıştı. Ayılınca tekrar namazın kılınıp kılınmadığını sordu, cemaat hâlâ onu bekliyordu. O, yeniden yıkanıp kalkmaya davrandı ama yine bayıldı. Böylece üç kere yıkanıp hazırlanmış her defasında da bayılmıştı. Artık mescide çıkabilecek takatinin kalmadığını anladı. Ancak birinin mescide gidip cemaate namaz kıldırması gerekiyordu. Bunun üzerine namazı kıldırması için Hz. Ebû Bekir'e haber gönderdi. Sonra kendisini iyi hissettiği bir öğle vakti, Hz. Abbâs ve Hz. Ali'nin kolları arasında son derece zorlanarak geldiği mescitte Hz. Ebû Bekir'in namaz kıldıracağı cemaate oturarak iştirak etmişti.² Fakat o vakitten sonra odasından bir daha çıkamayacaktı. An be an takatten düşüyordu. Pazartesi günü sabaha karşı, biraz kendini iyi hisseder gibi olunca hemen odanın mescide çıkan kapısındaki perdeyi aralayıp namazın cemaatle kılınışını seyretti. Ashâb-ı kirâm, saf saf olmuş yine Hz. Ebû Bekir'in imametinde sabah namazını kılıyorlardı. Onların bu hâlini görünce sevindi, tebessüm ederek şükretti. Ashâb da göz ucuyla Hz. Resûl'ünü görünce yine aralarına geleceği umduyla ne kadar sevinmişler ve heyecanlanmışlardı. Fakat o ancak namazlarını tamamlamalarını işaret buyurabildi ve perdeyi kapattı. O gün öğle doğru vefat eden Hz. Peygamber'i,³ ashâbın son görüşleriydi bu.⁴

Hz. Peygamber, henüz bir mescidin inşa edilmediği İslâm'ın ilk yıllarında, müşriklerin bütün engellemelerine rağmen Dârülerkam diye bilinen Erkam b. Ebu'l-Erkam'ın evinde, namazlarını gizli de olsa ilk Müslüman-

¹ Şİ1235 Süyûtî, *Şerhu Süneni İbn Mâce*, s. 87.

² B687 Buhârî, *Ezân*, 51; M936 Müslim, *Salât*, 90.

³ HS6/72 İbn Hişâm, *Sîret*, VI, 72.

⁴ B680 Buhârî, *Ezân*, 46; M944 Müslim, *Salât*, 98.

larla birlikte kılmıştı.⁵ Hz. Ömer'in İslâm'ı kabul etmesiyle birlikte ashâb, o güne kadar namaz kılma imkânı bulamadıkları Kâbe'de ilk kez topluca namaz kılabilmişlerdi.⁶ İlerleyen süreçte Medineliler İslâm'la tanışmış ve Medine'de ilk Müslümanlardan Ebû Ümâme Es'ad b. Zürâre, hicretten önce bir mescit inşa ederek Hz. Peygamber'in gelişine kadar orada cemaatle namaz kıldırmıştı.⁷ Hicret yolculuğu esnasında Resûlullah Kubâ'da kaldığı sırada vakit namazlarını orada,⁸ Rânûnâ vadisindeki Benî Sâlim mescidinde de ilk cuma namazını kıldırmıştı.⁹ Mescid-i Nebevî'nin inşa edilmesinin ardından vefatına kadar ise bütün farz namazları cemaatle kıldırılmış ve her fırsatta ashâbına cemaate katılmayı tavsiye etmişti. Çünkü mescide gitmeyi alışkanlık hâline getirmek, namazı cemaatle kılmak ve mescitlerin bakımı ile uğraşmak İslâm'ın şiarlarından biriydi. Bu nedenle Hz. Peygamber, “Bir kişinin sürekli mescide gittiğini görürseniz onun imanına şahit olun! Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurur: ‘Allah’ın mescitlerini, ancak Allah’a ve âhiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah’tan başkasından korkmayan kimseler imar eder...’”¹⁰ buyurmuştu.

Toplu olarak Medine'ye hicret, ensar ile muhacirlerin kardeşleştirilmesi, bir arada ibadet edilecek mescidin inşası, insanları ilâhî huzurda hep birlikte toplanmaya davet edecek kutsal bir çağrı arayışı ve İslâm'ın temel ibadetlerinin hepsinde toplumsal bir yönün bulunması gibi bütün uygulamaların aslında bir tek amacı vardı. O da, İslâm kimliğiyle yoğrulmuş bir toplum meydana getirmek ve bu topluma aynı inancı paylaşan bir ümmet olma şuuru kazandırmaktı. Belli ki İslâm, sadece yığınlardan oluşan kuru bir kalabalık istemiyordu. Bilinçli ve aynı hedefleri paylaşan inançlı insanların oluşturduğu nitelikli bir toplum kurmayı amaçlıyordu. Bu sebeple, imandan sonra belki de en önemli ibadet olan namaza, bu şuurun yerleşeceği ve gelişeceği bir unsur olarak “cemaatle kılınma” özelliği getirilmişti. Böylece, aslında ferdî bir ibadet olan namazın, toplumsal mahiyet kazanan bir yönü ortaya konulmuş oluyordu.

Namaz için cami ve mescitlerde bir araya gelen Müslümanların oluşturduğu cemaat, bireylerinin içinde benliğini erittiği ve yüce gayeler uğruna ferdî düşüncelerini ikinci plana attığı, mânevî bir topluluğun adıdır. O, ortak his, ruh ve şuurun ictimai bir bedene büründüğü özel bir topluluktur. Bu sebeple, maddî ve nefsanî hiçbir menfaatin söz konusu olmadığı namaz için oluşturulan cemaat, sırf Allah rızasını amaç edinmiş ulvî bir topluluktur. İnanmış fertlerin oluşturduğu bu topluluk, aynı zamanda bireylerini

⁵ BH1/457 Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, 1/457.

⁶ HS2/186 İbn Hişâm, *Sîret*, II, 186.

⁷ ST1/239 İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 239.

⁸ ST4/311 İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 311.

⁹ HS3/22 İbn Hişâm, *Sîret*, III, 22.

¹⁰ Tevbe, 9/18; T2617 Tirmizî, *İmân*, 8; İM802 İbn Mâce, *Mesâcid*, 19.

mânevî yönden olgunlaştırma ve eğitime görevini de yerine getirmekte; mümin, camiden dirilmiş ve yenilenmiş olarak ayrılmaktadır. Nitekim Resûl-i Ekrem, cemaatle kılınan namazın kişiye kazandırdığı güzellikleri şöyle zikreder: “Her kim namaz için güzelce abdest alır, sonra farz namazı kılmak için gider de onu insanlarla veya cemaatle ya da mescitte kılsa Allah o kimsenin günahlarını affeder.”¹¹ Enes b. Mâlik de şöyle demiştir: “Kim Allah için kırk gün süreyle cemaatle namaz kılar, ilk tekbire yetişirse o kimseye (Allah tarafından) iki kurtuluş yazılır; birisi ateşten, diğeri münafıklıktan kurtuluş.”¹²

Allah Resûlü, namazın ne kadar kalabalık bir cemaat ile kılınırsa Allah’a o kadar sevimli olacağını ve o kadar çok sevap kazandıracağını bildirmişti.¹³ Bu rahmet kaynağından belli ölçülere riayet ettikleri takdirde kadınların da mahrum bırakılmamasını ümmetine tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştu: “Allah’ın kadın kullarının Allah’ın mescitlerine gelmelerine engel olmayın. Ancak onlar da camiye koku sürünmeden gelsinler.”¹⁴ Peygamber Efendimiz bu cami ve cemaat ortamından kadınlar kadar çocukların da istifade etmelerine özen göstermişti.¹⁵ Hatta annelerin çocuklarıyla beraber mescide gelmelerine engel olmamış, aksine cemaat içinde bir çocuk ağlaması işittiğinde annesini huzursuz etmesine engel olmak için namazı hafif kıldırarak anneye kolaylık sağladığını bizzat dile getirmişti.¹⁶ Cemaat ile namazın bereketini kavramış olan hanım sahâbilerin de sabah namazında bile Peygamber Efendimizin arkasında saf tutmuş olmaları¹⁷ dikkat çekiciydi.

Müslüman, cemaatle namaza devam ederek rahmet ve ilâhî himmete talip olmaktadır. Cemaatle edilen duaların da Allah yanında daha makbul olacağı umulur. Peygamber Efendimizin buyurduğu üzere, “Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletlidir.”¹⁸

Bunun yanı sıra cemaatle namazın kişiyi faydasız işlerin ve günahların işlendiği ortam ya da topluluklardan uzaklaştırarak her türlü sapma ve kaymadan korumak gibi bir rolü de bulunmaktadır. Nitekim Hz. Peygamber’in, Ebu’d-Derdâ’ya, bir yerde üç kişi olup da cemaatle namaz kılınmazsa, şeytanın onları kuşatıp yeneceğini söyledikten sonra, “Cemate devam et, çünkü kurt, sürüden ayrılanı yer!”¹⁹ şeklindeki ikazı, ümmet şuurunun cemaat ruhuna bağlı olduğunun, aksi takdirde tek başına kalan kişinin kaybolup gideceğinin, cemaatten mahrum fertlerin oluşturduğu toplumların da çökeceğinin en güzel ifadesidir.

Korku ve her türlü olumsuz şartın hüküm sürdüğü savaş meydanlarında bile namazın cemaatle kılınmasından vazgeçilmemesi gerektiği-

¹¹ M549 Müslim, Tahâret, 13.

¹² T241 Tirmizî, Salât, 64.

¹³ D554 Ebû Dâvûd, Salât, 47; HM21588 İbn Hanbel, V, 141.

¹⁴ D565 Ebû Dâvûd, Salât, 52; DM1309 Dârimî, Salât, 57.

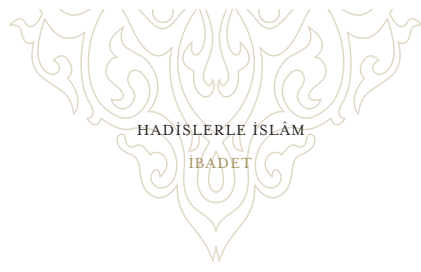
¹⁵ HM23299 İbn Hanbel, V, 344.

¹⁶ B707 Buhârî, Ezân, 65; M1056 Müslim, Salât, 192.

¹⁷ B578 Buhârî, Mevâkîtü’s-salât, 27; M1457 Müslim, Mesâcid, 230.

¹⁸ B645 Buhârî, Ezân, 30; M1477 Müslim, Mesâcid, 249.

¹⁹ D547 Ebû Dâvûd, Salât, 46; N848 Nesâî, İmâmet, 48.

ne dair Kur'ân-ı Kerîm'de özel bir vurgu yapılmaktadır.²⁰ Nitekim Allah Resûlü ve ashâbı Zâtü'r-Rikâ' Gazvesi'nde namazlarını cemaatle kılmaktan geri durmamışlardır.²¹ Allah Resûlü cemaatle namaz kılma hususunda en ufak bir gevşekliğe dahi müsamaha göstermemiştir. Nitekim bir keresinde, yatsı namazına gelenlerin sayısının az olduğunu görünce çok kızmıştır. Hatta bu kızgınlığını, içinden cemaate gelmeyenlerin gidip evlerini yakmak geldiğini söyleyecek kadar açığa vurmuş ve “Şayet bunlardan biri yağlı bir kemik (dünyevî bir menfaat) bulacağını bilse ona (yatsı namazına) mutlaka gelirdi.” demiştir.²² Onun bu sözü cemaatle namaza verdiği önemin çarpıcı bir ifadesi olarak algılanmıştır.

Hz. Peygamber, pek çok hayır ve sevap içeren cemaatle namazdan, ümmetinin mahrum kalmasına razı değildi. Bu nedenle her fırsatta cemaatle namazın faziletlerinden bahsederek ashâbını buna teşvik etmişti. Resûlullah, “Bir kimse camiye gitme niyetiyle evinden çıktığında, attığı bir adımla kendisine bir sevap yazılır, diğer adımıyla bir günahı silinir.” buyurmuş,²³ dolayısıyla evi camiye en uzak olanın, en büyük sevabı alacağını²⁴ söylemişti. O, yatsı namazını cemaatle kılan kimsenin gecenin yarısını; hem yatsı hem de sabah namazını cemaatle kılanın ise gecenin tamamını namaz kılarak geçirmiş gibi sevap kazanacağını²⁵ zikretmişti. Buna karşılık cemaatle kılınması farz olan cuma namazını önemsemediği için camiye gelmeyen kalbinin mühürleneceğini,²⁶ yatsı ve sabah namazlarında cemaate gelmemenin de münafıkların âdeti olduğunu²⁷ ifade etmişti. Zira o dönemde görünüşte Müslüman ama aslında kâfir olan münafıkların, sabah ve yatsı namazlarına gelmedikleri bilinmekteydi. Resûlullah bu iki vakit hususunda, “Eğer (insanlar) yatsı ve sabah namazlarındaki fazileti bilselerdi, sürünerek de olsa o ikisini cemaatle kılmaya gelirlerdi.”²⁸ buyurmuştur. Buna göre, cemaatle kılınması zaten farz olan cuma namazı²⁹ bir yana bırakılırsa, hadislerde cemaate devam edilmesi hususunda ısrarla üzerinde durulan vakit namazları, sabah ve yatsı namazlarıdır.

Hz. Peygamber'den sonra ashâbı da aynı titizliği sürdürmüştür. Nitekim Hz. Ömer, bir sabah namazında cemaatten Süleyman b. Ebû Hasme adlı bir kişiyi göremeyince merak etmiş, çarşıya giderken evine uğrayıp ne olduğunu öğrenmek istemişti. Yolda o şahsın annesi Şifâ Ümmü Süleyman'a rastlayan Hz. Ömer, “Süleyman'ı sabah namazında göremedim.” deyince kadın, oğlunun gece namaz kıldığı için uyuyakaldığını ve sabah namazına gidemediğini söylemişti. Bunun üzerine Hz. Ömer, “Sabah namazına

²⁰ Nisâ, 4/102.

²¹ M1949 Müslim, Müsâfirîn, 311.

²² M1481 Müslim, Mesâcid, 251; B644 Buhârî, Ezân, 29.

²³ N706 Nesâî, Mesâcid, 14; HM8240 İbn Hanbel, II, 320.

²⁴ D556 Ebû Dâvûd, Salât, 48; İM782 İbn Mâce, Mesâcid, 15.

²⁵ D555 Ebû Dâvûd, Salât, 47; T221 Tirmizî, Salât, 51.

²⁶ M2002 Müslim, Cum'a, 40; İM1125 İbn Mâce, İkâmet, 93.

²⁷ B657 Buhârî, Ezân, 34; MU292 Muvatta', Salâtü'l-cum'a, 2.

²⁸ B615 Buhârî, Ezân, 9; M981 Müslim, Salât, 129.

²⁹ Cum'a, 62/9.

cemaate gitmem, bütün gece namaz kılmamdan daha hayırlıdır.” diyerek, bu durumu tasvip etmediğini ifade etmişti.³⁰

Peygamberimizin teşvik ve sakındırmalarından, cemaatle kılınan namazların esasen farz namazlar olduğu anlaşılmaktadır. Bunların dışında, özellikleri gereği daha çok katılımın gerekli olduğu bayram, cenaze, terâvih, kûsuf (güneş tutulması), yağmur duası (namazı) gibi namazlar da Hz. Peygamber zamanından beri cemaatle kılınmaktadır. Bunların yanı sıra, evde kıldığı nafîle namazları bile bazen cemaatle kılan³¹ Resûl-i Ekrem, kazaya kalan namazları da cemaatle kılmıştır. Meselâ, Hendek Savaşı'nın gerçekleştiği günlerden birinde kılınamayan öğle, ikindi ve akşam namazlarını birleştirerek daha sonra;³² yine ashâbıyla bir sefer esnasında uyuyakaldıkları için kılamadıkları sabah namazını ise güneş doğduktan sonra cemaatle kılmıştır.³³ Böylece o, imkân nispetinde ve şartlara göre, vaktinde kılınamamış namazların dahi cemaatle kılınmasının örneklerini vermiştir.

Evinde birtakım işlerle meşgulken namaz vakti girince elindeki işi bırakıp namaza giden³⁴ Hz. Peygamber, geçerli bir mazereti olmayan ve vakti olan her Müslüman'ın cemaate iştirak etmesinin önemini ve gereğini hep vurgulamıştır. Nitekim bir defasında görme engelli sahâbi İbn Ümmü Mektûm, kendisini mescide getirecek bir kimsesinin olmadığını söyleyerek, namazı evde kılmak için izin istemişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona, ezanı duyup duymadığını sormuş, “Evet.” cevabını alınca da, “Öyleyse (*davete*) *icabet et.*” buyurarak³⁵ cemaatle namazın sevabından mahrum kalmamasını tavsiye etmişti. Hz. Peygamber, korku ve hastalık³⁶ gibi özür durumu ile yolculukta iken, soğuk ve yağmurlu geceler³⁷ gibi kötü hava şartlarının olduğu vakitlerde ise cemaate gitmemeye ruhsat vermiştir. İslâm Dini'nin kolaylık prensibinden hareketle kar, sel, çamur, hareket imkânı olmayan bedensel engellilik, can güvenliğinin bulunmaması, bakılan hastanın başından ayrılamama, kayıp arama, cenaze işleri gibi hususlar da mazeret kabul edilmiştir.³⁸

Allah Resûlü, iki kişi bir araya geldiklerinde içlerinden büyük olanın imam olmasını ve ezan okuyarak namazlarını cemaatle kılmalarını,³⁹ eğer üç kişi bir aradaysa içlerinden Kur'an'ı en iyi okuyanın imam olmasını tavsiye etmiş,⁴⁰ bunun usulünü öğretmişti. Meselâ, İbn Abbâs'ın anlattığına göre, küçük bir çocuk iken Resûl-i Ekrem'e misafir olduğu bir gece, Peygamber Efendimiz namaza durduğunda o da sol tarafına durmuştu. Bunu fark eden Hz. Peygamber, onu tutarak arkasından sağ tarafına çekmiş ve namazı bu şekilde kıldırması.⁴¹

³⁰ MU296 *Muvatta'*, *Salâtü'l-cum'a*, 2.

³¹ M1499 Müslim, *Mesâcid*, 266; B117 Buhârî, *İlim*, 41.

³² N623 Nesâî, *Mevâkit*, 55; HM3555 İbn Hanbel, I, 375.

³³ M1560 Müslim, *Mesâcid*, 309.

³⁴ B676 Buhârî, *Ezân*, 44.

³⁵ M1486 Müslim, *Mesâcid*, 255; D552 Ebû Dâvûd, *Salât*, 46.

³⁶ D551 Ebû Dâvûd, *Salât*, 46.

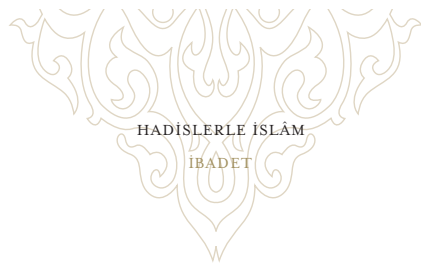
³⁷ B666 Buhârî, *Ezân*, 40; M1601 Müslim, *Müsâfirîn*, 23.

³⁸ “Cemaat”, *DİA*, VII, 289.

³⁹ B630 Buhârî, *Ezân*, 18.

⁴⁰ M1529 Müslim, *Mesâcid*, 289.

⁴¹ B859 Buhârî, *Ezân*, 161; M1791 Müslim, *Müsâfirîn*, 184.

Cemaatle namazın ilk ve en önemli şartı saf tutmaktır. Hz. Peygamber, safları düzgün tutmanın, namazı güzelleştiren⁴² hatta onu tamamlayan ve mükemmelleştiren bir unsur olduğunu ifade etmiştir.⁴³ Nitekim bir defasında meleklerin Allah katında saf tutmalarını örnek vererek ashâbının da onlar gibi olmalarını istemiş ve şöyle buyurmuştur: “(Melekler) ilk safları tamamlarlar ve safta sık dururlar.”⁴⁴ Allah Resûlü, safların düzgünlüğüne öyle önem verirdi ki namaza durmadan önce bizzat cemaatin saflarını düzeltir⁴⁵ ve omuzlarına dokunarak, “Düzgün durun, karışık durmayın ki kalpleriniz de karmakarışık olmasın!..”⁴⁶ uyarısında bulunurdu.

İmamın, ilk safın önüne ve orta yerine durması ve daha sonra sırasıyla saflardaki boş yerlerin doldurulması⁴⁷ talimatını veren Resûlullah, imamın arkasına öncelikle ilim sahibi ve âkil kimselerin sıralanmasını istemiştir.⁴⁸ O, “İlk saftakilere Allah merhamet eder, melekler de dua ederler.”⁴⁹ buyururken ilk safta durmanın önemine işaret etmekten ziyade namazın önemine ve ağırlığına uygun bir biçimde, düzenli ve disiplinli bir şekilde saf tutulmasını önemsemiştir. Bu disipline uymayıp önünde boşluk bulunan safa katılmakta tereddüt gösterenleri ise şöyle uyarmıştır: “Allah da onları (rahmetinden) geri bırakır.”⁵⁰ Hz. Peygamber, erkekler için ilk safın, kadınlar için ise son safın en faziletli saflar olduğunu beyan etmiş,⁵¹ çocukları da bu iki grubun arasında saf tutturmuştur.⁵²

Safların düzgün tutulması, Müslümanları hem şeklen hem de ruhen birlikte tutma amacına mâtuftur. Nitekim hiçbir sınıf, makam ve mevki farkı gözetilmeksizin omuz omuza dizilerek oluşturulan bu düzen, toplumun birlik ve dirliğinin en güzel yansımasıdır. Saflar bu şekilde sık tutulmadığı takdirde Hz. Peygamber, şeytanların gevşek tutulan saflar arasında küçük kara koyunlar gibi dolaştığını ifade etmiştir.⁵³ Bu sebeple o, cemaatle imama uyan ama safa katılmadan tek başına namaz kılan bir adam gördüğünde, ona namazı tekrar kılması gerektiğini söylemiştir.⁵⁴ Sanki toplumsal dokunun ilk ilmeği, namaz kılarken oluşturulan bu düzgün ve sık saflardı. Safta oluşacak bir boşluk ve gevşeklik, dalga dalga bütün safları etkileyecek ve toplumsal bütünlük yara alacaktı. Aynı zamanda safların düzgünlüğü, cemaatle namazda rahmet talebinin ilk basamağıydı. Bu sebeple Resûli Ekrem, Allah Teâlâ'nın saftaki boşluğu doldurana rahmetiyle yaklaşacağını, safta boşluk bırakandan ise rahmetini keseceğini söylemişti.⁵⁵

Allah Resûlü, ashâbına cemaat âdâbını da öğretmiş, mescide giderken vakarlı ve rahat bir şekilde, zamanında gidilmesini, aceleci davra-

⁴² M977 Müslim, Salât, 126;

B722 Buhârî, Ezân, 74.

⁴³ M975 Müslim, Salât, 124.

⁴⁴ M968 Müslim, Salât, 119;

D661 Ebû Dâvûd, Salât, 93.

⁴⁵ M979 Müslim, Salât, 128.

⁴⁶ M972 Müslim, Salât, 122.

⁴⁷ D681 Ebû Dâvûd, Salât, 98.

⁴⁸ M974 Müslim, Salât, 123.

⁴⁹ D664 Ebû Dâvûd, Salât,

93; N812 Nesâî, İmâmet, 25.

⁵⁰ M982 Müslim, Salât, 130.

⁵¹ M985 Müslim, Salât, 132;

T224 Tirmizî, Salât, 52.

⁵² HM23299 İbn Hanbel, V,

344.

⁵³ D667 Ebû Dâvûd, Salât,

93; N816 Nesâî, İmâmet, 28.

⁵⁴ D682 Ebû Dâvûd, Salât,

99; DM1317 Dârimî, Salât,

61.

⁵⁵ D666 Ebû Dâvûd, Salât,

93; N820 Nesâî, İmâmet, 31.

nılmamasını, cemaate sonradan yetişenin de imama uymasını ve kalan rekâtları tamamlamasını tavsiye etmiştir.⁵⁶ Zira kişinin camide bulunduğu süre boyunca namazdaymış gibi sevap kazandığı ve meleklerin duasına mazhar olduğu Peygamberimizin müjdelerindedir.⁵⁷ Hz. Peygamber, namaz esnasında imamdan önce rükû ve secde yapılmaması,⁵⁸ imama uyan kimsenin namaz boyunca imamın her hareketini eş zamanlı olarak takip etmesi,⁵⁹ imam Kur'an okurken cemaatin susup dinlemesi⁶⁰ gibi hususlara da dikkat edilmesini istemiştir. Cemaatin birlikte rahatça ibadet edebilmesi için kadınların erkeklerin arkasında saf bağlamalarını uygun görmüştür. O kültürün giyim tarzı gereği, entarili ya da izar kuşanmış olan erkekler secdeden kalkmadıkça kadınların doğrulmamalarını istemiştir.⁶¹ Ayrıca Allah Resûlü, cemaatle namaz kılındığı zaman namazın bitmesinin ardından bir müddet oturduğu yerde bekleyerek, mescitten çıkış esnasında hanımlara öncelik vermiştir.⁶² Böylece onların kalabalıktan rahatsız olmadan çıkmaları sağlanmıştır.

Resûlullah'ın cemaate gelenlerin dikkat etmesini istediği diğer hususlar, asgarî sosyal ilişki kurallarına riayet ve temizliktir. Camiye gelirken imkân nispetinde güzel ve temiz elbiselerin giyilmesi, genel vücut temizliğine özen gösterilmesi,⁶³ haftada bir defa düzenli temizliğin sağlanması açısından cuma günleri guslederek cemaate gelinmesi,⁶⁴ dişlerin temizlenmesi⁶⁵ gibi hususlara dikkat edilmelidir. Bunların yanı sıra Hz. Peygamber, soğan, sarımsak gibi ağızda koku bırakacak yiyeceklerin yenilmesi hâlinde camiye gelinmemesini istemiştir.⁶⁶ Allah Resûlü'nün bütün bu uyarıları cemaatle namazda oluşan mânevî ortamı bozacak, cemaati rahatsız edebilecek ve onlara zarar verecek hiçbir duruma mahal verilmemesi amacına yöneliktir. Bunlardan hareketle günümüzde de cemaatle namaza katılanların sigara kokusu ve çorap temizliği gibi hususlara dikkat etmeleri yerinde olacaktır.

Cemaatle namaz, dünyevî ve uhrevî kazanımlarıyla Peygamberimizden ümmetine miras kalan en kuvvetli sünnetlerden birisidir. Nitekim İbn Mes'ûd'un şu sözleri de bunu ortaya koymaktadır: "Kim yarın Allah'a Müslüman olarak kavuşmak isterse şu namazlara ezan okunan yerde devam etsin! Çünkü Allah, Peygamberinize hidayet yollarını meşru kılmıştır ve namazlar da hidayet yollarındandır. Eğer siz, şu evinde kalan kimse gibi evlerinizde namaz kılırsanız, Peygamberinizin sünnetini terk ederseniz. Eğer Peygamberinizin sünnetini terk ederseniz, şaşırırsınız..."⁶⁷

⁵⁶ B908 Buhârî, Cum'a, 18; M1359 Müslim, Mesâcid, 151.

⁵⁷ B477 Buhârî, Salât, 87.

⁵⁸ DM1350 Dârimî, Salât, 72.

⁵⁹ M930 Müslim, Salât, 86.

⁶⁰ M905 Müslim, Salât, 63.

⁶¹ B362 Buhârî, Salât, 6.

⁶² B837 Buhârî, Ezân, 152.

⁶³ D343 Ebû Dâvûd, Tahâret, 127; İM1097 İbn Mâce, İkâmet, 83.

⁶⁴ M1963 Müslim, Cum'a, 9.

⁶⁵ M589 Müslim, Tahâret, 42.

⁶⁶ M1252 Müslim, Mesâcid, 72.

⁶⁷ M1488 Müslim, Mesâcid, 257.

Allah Resûlü, hayatının son ânına kadar namazın cemaatle kılınmasına büyük önem vermiş, ashâbına bunu tavsiye etmiş ve karşılığında büyük sevapların verileceğini müjdelemiştir. Çünkü kuru kalabalığı nitelikli bir topluluk yapacak, insanların eşit olduğunu ve iman kardeşliğinin her şeyden üstün olduğunu gösterecek ilk yer cemaatle namazdır.

Cemaatle namaz, bireyler arasında sevgi ve dayanışma sağlamasının yanı sıra, bilenlerin bilmeyenleri eğittiği, sosyal iletişimin her türünün en güzel şekilde yaşandığı bir imkândır. Gündelik hayatın meşgaleleri nedeniyle giderek yalnızlaşan insanın sosyalleşmesi için en güzel vesiledir. Ayrıca cemaatle namaz, Müslümanların birbirlerinin sıkıntılarından, sevinçlerinden ve gündemden haberdar olmaları açısından oldukça önemlidir. Cami ve cemaat gibi değerlere sahip olan bir toplumda, bunlar yaşatıldığı müddetçe herhangi bir iletişimsizliğin ve huzursuzluğun olmaması beklenir.

Cemaatle namaz, evden, işten, dünyevîlikten; Hakk'ın evine, O'nun katına sığınılan bir hicrettir âdetâ. Mükâfatı, Resûl-i Ekrem tarafından şöyle dile getirilir; *“Her kim sabah akşam mescide giderse, her sabah ve akşam gidişinde Allah ona cennette bir yer hazırlar.”*⁶⁸

⁶⁸ B662 Buhârî, Ezân, 37;
M1524 Müslim, Mesâcid,
285.